

Masarykova univerzita

Filozofická fakulta

Subkultura

US_42

Úvod do uměnovědných studií

Michaela Gerichová

UČO: 438696

Slovníkové heslo: SUBKULTURA

Termínem subkultura je označováno sloučení skupin uvnitř společnosti na základě společných zájmů, žebříčku a hodnot. Původně převážně sociálně, etnicky či nábožensky definovaný pojem. Od 60. let minulého století se tento pojem používá převážně v souvislosti s hnutími mládeže a menšinové kultury. Tyto menšiny většinou svými charakteristickými znaky vybočují z „normálu“. Tito lidé, ale záměrně udržují svoji odlišnost a to proto, aby se oddělili od zbytku společnosti řídicí se normou a pravidly. Součástí tohoto vymezování bývá kladen důraz na určitá specifika, která tvoří povahu a převažující trend určité subkulturní skupiny. Vymezení může být například v odklonu od kulturních, politických a myšlenkových postojů. Určitá subkultura se navenek často projevuje zejména odlišným oblečením a životním stylem.

Pojem *subkultura* bývá nejčastěji spojován s mládeží. Stal se alternativním pojetím. Mladí mají sklony se odlišovat od všeho zavedeného a převládajícího. Tento postoj vyjadřují pomocí subkulturních prvků.

K známějším subkulturním skupinám dnes patří například hipster, hip-hop, otaku či emo.

Hon na vlasy

Nechat si narůst v 60. letech minulého století dlouhé vlasy, vyžadovalo velkou odvahu a odhodlání. Lidem, kterým ani jedno nechybělo, se v této době říkalo tzv. „máničky“ a „vlasatci“. Vyznavači a milovníci dlouhých vlasů to, ale ani v relativně uvolněném období druhé poloviny šedesátých let neměli vůbec jednoduché. Hrozilo jim společenské vyloučení, veřejné ponižování a i vězení.

Kdo to vlastně byli tzv. vlasatci a máničky?

Mladí muži s dlouhými vlasy, kteří byli nejčastěji vyznavači rockových a undergroundových hodnot nebo také příznivci trampingu. Byli to povětšinou příznivci amerických beatníků a muzikantů. Tato móda k nám prosákla skrz železnou oponu ze západu.

Tito mladí lidé se stavěli proti totalitě a volali po svobodě.

Zrod tohoto životního subkulturního stylu, kdy mladí lidé změnili styl oblékání a chlapci si nechávali narůst dlouhé vlasy (u dívek byly negativně hodnoceny i příliš dlouhé a rozpuštěné vlasy), zapříčinilo velkou nevoli ze strany Ústředního výboru KSČ. Stavěl se proti nim stranický aparát, Veřejná bezpečnost i Státní bezpečnost. Mladí lidé tímto chtěli provokovat starší generaci, ale hlavně upozornit na to, že mají právo na svobodné uvažování a zacházení se svým vzhledem. To se ale spletli.

Brzy potom, co se tato móda rozšířila, se v tisku začaly objevovat první denunční články, které „vlasatce a máničky“ popisovali jako špinavá, práce se štítící, opilá, hloupá individua, která jsou nositelé pohlavních chorob.

Touto problematikou, tedy dlouhých vlasů a nevhodného oblečení, se začaly československé úřady zabývat v roce 1965. Téma nekonformní mládeže pro ně bylo velice citlivé. V roce 1966 vyhlásil Ústřední výbor KSČ celostátní kampaň proti „pronikání nevkusu do úpravy účesů u chlapců a mladých mužů“. V této souvislosti byl i představen nový dokument s názvem Problematika současné generace. Strana měla pocit, že mladí lidé nemají zájem o vstup do oficiálních organizací, nechtějí se podílet na veřejně prospěšných pracích a až přespříliš se nechávají ovlivňovat západní kulturou.

Po této kampani do hry vstupuje už i státní bezpečnost. Vzniká akce, kterou média pojmenovali Vlasatci. Šlo o násilné stříhání vlasů z důvodu „odhmyzení“ a nařizovala se i ponižující venerologická vyšetření. Obce začaly vydávat vyhlášky, které zakazovali vstup „vlasců a mániček“ na své území. Tato vyhláška silně připomínala protිරomské opatření první republiky a protektorátu.

Proti „vlasatcům a máničkám“ se začali stavět i restaurační a rekreační zařízení do, kterých měli zakázaný vstup. Dlouhovlasým lidem neměly být vydávány občanské průkazy a nesměli vyjždět do zahraničí. I ve školách vládl přísný režim. Ředitelé škol ustavičně napomínali své žáky s dlouhými vlasy a snažili se je donutit k ostříhání. Někteří mladí lidé nebyli ani kvůli svému vzhledu přijati na střední či vysokou školu.

Našly se ale i lidé, kteří se za „vlasatce a máničky“ postavili. Například spisovatel, „zuřivý antikomunista“ a buřič Jan Beneš, spisovatelka a novinářka Eda Kriseová nebo také psychiatrická Hana Markupová. Z médií se „vlasatců a mániček“ zastával například časopis Mladý svět.

Vše v srpnu roku 1966 vyvrcholilo policejní akcí s názvem Vlasatci. Při této akci bylo údajně postiženo 3967 mladých lidí. Tito lidé byli předvedeni na služebnu Hlavní správy VB a „dobrovolně“ ostříhání.

„Vlasatci a máničky“ a jejich příznivci si to ale nenechali líbit a na tuto akci reagovali demonstrací dne 20. 9. 1966, při které všichni protestující vykřikovali hesla jako například „Vratte nám naše vlasy“ nebo „Pryč s holičiči“.

V souvislosti s touto akcí bylo obviněno asi 14 lidí a to po většinu mladistvých. Polovina obviněných odešla od soudu s nepodmíněnými tresty v délce 4-16 měsíců a zbytek demonstrantů bylo odsouzeno k trestům podmíněným.

Jako i jinde ve světě nakonec i v Československu došlo k postupné akceptaci této subkultury jak ze strany státního aparátu, tak ze strany veřejnosti.

I přes ustavičnou perzekuci „vlasatců a mániček“ toto období a tehdejší doba znamenala velký zlom. Například písničkář Jaroslav Hutka píše v předmluvě knihy - Vratte nám vlasy „Česká vlasatá léta

1965-1968 byla asi nejdůležitější v mém životě“ dále „Dá se říct, že jsem našel sám sebe ve společnosti. Tím, kým jsem se tehdy stal, jsem dosud.“

Závěrem bych už jen chtěla zmínit, že je velmi zajímavé kolik dnes mladých lidí nosí dlouhé vlasy a ani netuší, že v době jejich rodičů či prarodičů bylo na lidi se stejným vzhledem nahlíženo s opovržením a pořádali se na ně hony pomalu stejné jako ve starověku na čarodějnice.

Zdroje

Slovníkové heslo:

1. NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ. Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy. Vyd. 1. Brno: Host, 2006, 912 s. ISBN 80-7294-170-4.
2. HEBDIGE, Dick. Subkultura a styl. V Praze: Dauphin, 2012, 239 s. ISBN 978-80-7272-197-9.

Esej:

1. POSPÍŠIL, Filip a Petr BLAŽEK. "Vrat'te nám vlasy!": první máničky, vlasatci a hippies v komunistickém Československu : studie a edice dokumentů. Vyd. 1. Praha: Academia, 2010, 589 s. ISBN 978-80-200-1873-1.
2. ŠEVELA, Vladimír. Jak dopadli máničky?. In: Lidové noviny [online]. 1999. Dostupné na www: <http://www.hutka.cz/veit/manicky.html>